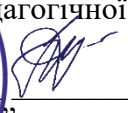

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректорка з навчальної та науково-педагогічної роботи

 Дар'я МАЛЬЧИКОВА
"19" вересня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ**

Освітня програма Соціальна робота та консультування
Спеціальність I10 Соціальна робота та консультування
Спеціалізація -

Галузь знань I. Охорона здоров'я та соціальне забезпечення

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Факультет психології, історії та соціології

Кафедра філософії, соціології та соціальної роботи

Курс 1 (термін навчання 2 р. 10 міс.)

Програму розроблено:

1. Швець Т.М., гарант ОПП «Соціальна робота та консультування»,
кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри філософії,
соціології та соціальної роботи

(прізвище, ім'я, по-батькові, посада, вчене звання викладача)

2. _____

(прізвище, ім'я, по-батькові, посада, вчене звання викладача)

Програму розроблено на основі Освітньо-професійної програми «Соціальна
робота та консультування» (затвердженої рішенням вченої ради ХДУ
(протокол від 26.05.2025 № 16) та наказом від 30.05.2025 №284-Д)

(освітньої програми, коли і ким затверджена)

В.о. декана факультету Ірина ШАПОШНИКОВА

Затверджено на засіданні кафедри філософії, соціології та соціальної
роботи

Протокол № 1 від « 26 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри Сергій КОСТЮЧКОВ

Схвалено науково-методичною радою факультету

Протокол № 2 від « 16 » вересня 2025 р.

Голова ради Тетяна ШВЕЦЬ

Керівниця навчального відділу
“19” вересня 2025 року

Вікторія ЯЦЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

Сьогодні в сучасних умовах в Україні здійснення практичної підготовки бакалаврів соціальної роботи має свої особливості, що зумовлені специфікою процесу становлення й розвитку соціальної роботи в Україні та професії соціального працівника. Суттєвим є практичне навчання бакалаврів, зорієнтоване на формування необхідних професійних умінь і навичок, становлення стійкої мотивації активної професійної діяльності.

Навчальна практика спрямована на поглиблення та поширення знань здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності ІІО Соціальна робота та консультування освітньої програми «Соціальна робота та консультування» у галузі теорії та технології соціальної роботи з користувачами соціальних послуг, соціального законодавства, організаційних структур соціальної сфери, соціального управління і дає можливість випробувати себе в написанні соціальних проєктів. Важливу роль відіграє вибір місця практики, підбір керівників від соціальних закладів та кафедри. Щоб дати здобувачеві повне уявлення про різні форми і підходи до організації соціальної роботи та консультування, базами практичної підготовки обираються державні, громадські і релігійні організації та установи. Здобувачі освіти виступають у ролі стажерів спеціалістів відповідних закладах. Вони використовують всі знання і навички, отримані під час аудиторних занять. Їм надається можливість виявити ініціативу, спробувати самостійно вести роботу з обраної спеціальності. В ході практики інтегруються знання в галузі теорії, методики і технології соціальної роботи, соціального прогнозування і проектування, менеджменту соціальної сфери, соціального консультування. Передбачено вивчення проблем, пов'язаних із соціальним управлінням, створення різних моделей соціальних служб та форм обслуговування клієнтів.

Під час практики здобувачі освіти виконують також індивідуальні завдання з метою закріплення знань, отриманих у процесі вивчення теоретичних курсів і спецкурсів, надбання умінь і навичок самостійного розв'язання виробничих, наукових, організаційних завдань. Це активізує їх діяльність, розширює світогляд, підвищує ініціативу і робить проходження практики більш конкретним і цілеспрямованим. Бажано, щоб здобувач освіти під час проходження практики впроваджував і експериментував нові технології та засоби навчання, форми наочності, практичні завдання тощо.

Специфіка підготовки бакалаврів соціальної роботи вимагає особливої ґрунтовної практичної підготовки. Здобувачі освіти факультету психології, історії та соціології освітньої програми «Соціальна робота та консультування» Херсонського державного університету згідно навчального плану проходять навчальну практику у різних закладах соціальної сфери.

**Структура та графік проведення навчальної практики
здобувачів 1 курсу (терміну навчання 2 р. 10 міс.)
денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності ІІО Соціальна робота та консультування
(згідно навчального плану 2025 року освітньої програми «Соціальна робота та
консультування»)**

Навчальна практика визначається графіком навчального процесу в поточному навчальному році, складає 3 кредити ECTS / 90 годин.

Курс	Вид практики	Семестр	Тривалість проведення	Бази практики	Відповідальний підрозділ
Денна форма навчання					
1 (скор.т.)	Навчальна	2	02.02.26 – 13.02.26 (2 тижні)	Згідно переліку баз практики	Кафедра філософії, соціології та соціальної роботи

Структура практичної підготовки

Код освітньої компоненти	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів ECTS	Форма Контролю	Опис, мета
ОК 36	Навчальна практика	3	залік	знайомство здобувачів освіти зі специфікою майбутньої спеціальності й закріплення отриманих в процесі навчання теоретичних знань; сприяти підвищенню професійного рівня й ділових якостей соціального працівника, формувати в здобувачів вміння й навички самостійної роботи щодо оволодіння професійними функціями, сприяти набуттю практичного досвіду професійної діяльності в закладах соціальної сфери.

1. Мета, основні завдання та формат навчальної практики

Мета навчальної практики здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю І10 Соціальна робота та консультування полягає в структуруванні першого етапу професійної підготовки майбутніх фахівців з соціальної роботи: формування стійкого фахового зацікавлення до обраної спеціальності; ознайомлення зі специфікою й змістом соціальної роботи в соціальних, освітніх, культурно-дозвілєвих закладах; сприяння опануванню здобувачами освіти різноманітними видами діяльності; формування вмінь застосовувати теоретичні знання на практиці; використання технологій соціальної роботи та консультування й прийомів, форм і методів при виконанні різних фахових ролей.

Завдання практики:

- адаптувати здобувачів освіти до реальних умов майбутнього фаху;
- ознайомити із специфікою та основними напрямками роботи державних і недержавних організацій, що надають соціальну допомогу особам, які опинились в складних життєвих обставинах;
- сприяти застосуванню у практичній площині теоретичних знань;
- формувати й розвивати професійні особистісні якості;
- сприяти освоєнню здобувачами сучасних технологій соціальної роботи та консультування;
- розвивати теоретичні основи науково-дослідницької роботи;
- діагностувати фахову придатність здобувача до соціальної роботи та консультування;
- формувати у майбутніх фахівців навичок професійної рефлексії;
- ознайомлення з технологіями соціальної роботи та консультування, формами та методами роботи, що виступають основою змісту та особливостей діяльності фахівців соціальних установ через проходження онлайн-курсів на сервісах дистанційного навчання або освітніх онлайн-платформах для навчання та саморозвитку (н-д, Prometheus, EdEra, Coursera, Udemy, Відкритий університет Майдану, Дія. Цифрова Освіта, УМІТИ, Google Digital Workshop, ВУМ online, TED (Technology Entertainment Design) тощо).

Формат проведення навчальної практики для здобувачів 1 курсу (скороченого терміну навчання 2 р. 10 міс.) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Соціальна робота та консультування» денної форми навчання: в 2025-2026 навчальному році проведення усіх видів практик заплановано у наступних форматах: очний, дистанційний, змішаний.

2. Програмні результати навчання та компетентності

Після проходження навчальної практики здобувач має набути **компетентності** й досягти програмних результатів навчання:

Очікувані компетентності та ПРН

Код освітньої компоненти	Компоненти освітньої програми	ЗК	ФК	ПРН
ОК 36	Навчальна	ІК, ЗК06, ЗК09	ФК01, ФК05, ФК06, ФК11, ФК15	ПРН 03. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід. ПРН 12. Визначати зміст співпраці з організаціями-партнерами з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності, в тому числі на етапі раннього втручання. ПРН 13. Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів. ПРН 15. Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу. ПРН 17. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин. ПРН 21. Здатність виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання, в тому числі на етапі раннього втручання та здатність до забезпечення професійної саморегуляції та здоров'язбереження.

3. Програма (види, зміст і обсяг завдання (робіт), форма виконання) практики

Зміст і оцінювання практики

№	Назва робіт/завдань	Форма звітності (таблиці, графіки, фото-, відео, презентація, тощо)	Кількість балів за виконання робіт/завдань (max)
1	2	3	4
1.	Складання переліку законодавчих актів, нормативно-правових документів, якими регламентується діяльність організації – бази практики, та на його основі визначення місця цієї організації в загальнодержавній структурі здійснення соціального захисту чи надання	Перелік нормативно-правової бази, якою регламентується діяльність організації-бази практики; схема «Загальнодержавна структура здійснення соціального	5

	соціальної допомоги незахищеним категоріям населення	захисту чи надання соціальної допомоги незахищеним категоріям населення»	
2.	Складання переліку функціональних обов'язків фахівця чи спеціаліста установи соціального захисту, надання соціальної допомоги чи закладу освіти	Опис функціональних обов'язків фахівця установи (бази практики)	5
3.	Складання переліку незахищених категорій населення чи клієнтів-об'єктів надання соціальної допомоги чи захисту установи, що є базою практики	Перелік (типологія) незахищених категорій населення чи клієнтів-об'єктів надання соціальної допомоги чи захисту	5
4.	Складання переліку технологій соціальної роботи, форм та методів роботи під час провадження професійної діяльності фахівців установи – бази практики	Опис технологій соціальної роботи, форм та методів роботи під час провадження професійної діяльності фахівців установи – бази практики	5
5.	Складання плану консультативної бесіди з метою надання соціальної допомоги незахищеним категоріям населення, що здійснюється установою, що є базою практики	План консультативної бесіди з метою надання соціальної допомоги незахищеним категоріям населення, що здійснюється установою, що є базою практики	5
6.	Опрацювати тему «Портрет сучасного соціального працівника»	Формальне есе «Професія – соціальний працівник»	10
7.	Ознайомлення з технологіями соціальної роботи та консультування, формами та методами роботи, що виступають основою змісту та особливостей діяльності фахівців соціальних установ через проходження онлайн-курсів на сервісах дистанційного навчання або освітніх онлайн-платформах для навчання та саморозвитку (н-д, Prometheus, EdEra, Coursera, UdeMy, Відкритий університет Майдану, Дія. Цифрова Освіта, УМІТІ, Google Digital Workshop, ВУМ online, TED (Technology Entertainment Design) тощо)	Сертифікат про проходження онлайн-курсів на сервісах дистанційного навчання або освітніх онлайн-платформах	10
8.	Позитивний відгук керівника від бази практики	Характеристика	5
Поточний результат			50
9.	Загальне оформлення та ведення звіту про результати практики, презентація результатів практики, захист практики	Заповнений звіт про результати практики; тека звітних матеріалів та звіт-презентація/відеоролик про проходження виробничої практики	35
10.	Захист результатів практики під час заліку з практики	Відповіді на питання членів комісії під час заліку з практики	15
Загальний бал під час заліку з практики			50
Загальна кількість балів за практику			100

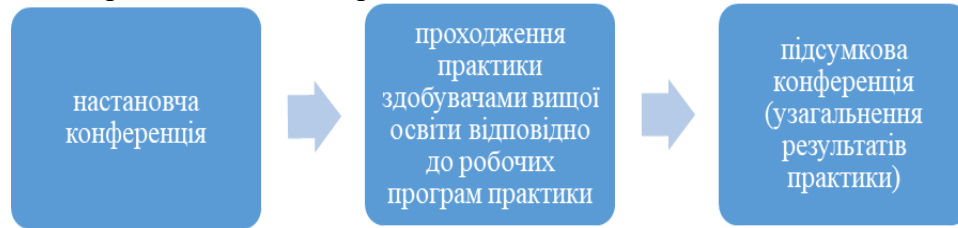
Примітки:

Загальна кількість балів:

-100 балів відповідно до Порядку оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Херсонському державному університеті (наказ 07.09.2020 № 803-Д)

4. Організація проведення практики

Кожна практика включає три етапи.

На першому етапі практики проводиться настановна конференція, під час якої:

- завідувач кафедри та керівники розкривають мету та основні завдання практики, знайомлять здобувачів з базами практики, порядком проходження практики, видами робіт, порядком оцінювання, оформлення звітної документації та процедурою контрольного заходу.

На початку практики здобувачі вищої освіти повинні отримати інструктаж з охорони праці в галузі, ознайомитися з правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, порядком отримання документації та матеріалів.

Методи навчання

У процесі практичної підготовки використовуються такі методи навчання:

- словесні методи: презентація, розповідь, бесіда, пояснення, дискусія, виконання ситуаційних вправ та обговорення проблемних ситуацій;
- наочні методи: мультимедійна презентація, демонстрація;
- практичні методи: розв'язання практичних та аналітичних завдань, метод проєктування, виконання індивідуальних завдань, тренінг тощо.

5. Методичні рекомендації

Вид роботи	Методичні рекомендації до виконання робіт
Перелік нормативно-правової бази, якою регламентується діяльність організації-бази практики; схема «Загальнодержавна структура здійснення соціального захисту чи надання соціальної допомоги незахищеним категоріям населення»	Перелік нормативно-правової бази, якою регламентується діяльність організації-бази практики, повинен містити повний список нормативних та законодавчих актів. Схема повинна розкривати всю державну структуру здійснення соціального захисту чи надання соціальної допомоги незахищеним категоріям населення з окресленням місця в цій структурі установи, що виступає базою практики
Опис функціональних обов'язків фахівця установи (бази практики)	Ознайомитися зі штатним розписом та переліком посад фахівців установи, що виступила базою практики та надати опис функціональних обов'язків спеціалістів установи (не менше 1 прикладу)
Перелік (типологія) незахищених категорій населення чи клієнтів-об'єктів надання соціальної допомоги чи захисту	Скласти повний перелік незахищених категорій населення чи клієнтів-об'єктів надання соціальної допомоги чи захисту установи, що виступила базою практики
Опис технологій соціальної роботи, форм та методів роботи під час провадження професійної діяльності фахівців установи – бази практики	Скласти опис технологій соціальної роботи, форм та методів роботи під час провадження професійної діяльності фахівців установи – бази практики відповідно до звернень клієнтів – об'єктів надання соціальної допомоги або захисту установою – базою практики
План консультативної бесіди з метою надання соціальної допомоги незахищеним категоріям населення, що здійснюється установою, що є базою практики	Скласти план консультативної бесіди з метою надання соціальної допомоги незахищеним категоріям населення, що здійснюється установою, що є базою практики
Формальне есе «Професія – соціальний працівник»	Есе – прозовий твір, у якому автор висловлює свої міркування з приводу суперечливого, неоднозначного питання щодо проблеми, не претендуючи на вичерпне висвітлення теми. Формальне есе: кількість слів (100-200), особливості (дотримання структури тексту (теза,

	аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновок), стислість, ясність, внутрішня логіка).
Сертифікат про проходження онлайн-курсів на сервісах дистанційного навчання або освітніх онлайн-платформах	Результатом успішного проходження онлайн-курсів на сервісах дистанційного навчання або освітніх онлайн-платформах є отримання сертифікату слухача курсу. Сертифікат надається керівникові практики в теці звітних матеріалів.
Заповнений звіт про результати практики; тека звітних матеріалів та звіт-презентація/відеоролик про проходження навчальної практики	Звіт оформлюється в друкованому вигляді на аркуші А4, 14 шрифтом, інтервал 1,5, вирівнювання по ширині, обсяг – 300 слів. Звіт має містити такі обов'язкові складники: • загальна характеристика видів роботи, що виконувалися під час практики, • самоаналіз якості виконання завдань з практики, характеристика труднощів, що виникали під час проходження практики, • загальна оцінка результатів проходження практики (які знання поглиблено, яких нових знань і вмінь набуто тощо), побажання щодо покращення умов проходження практики. Звіт має бути оригінальним твором, виконаним самостійно кожним здобувачем. Тека звітних матеріалів має містити матеріали виконання всіх завдань з практики. Звіт-презентація/відеоролик про проходження навчальної практики повинні оформлюватися на вибір здобувача або у вигляді презентації (виконується у форматі Microsoft PowerPoint, або Microsoft PowerPoint Mobile, Google презентації та інших програмах та застосунках) або у вигляді відеоролика (формат mp4) є обов'язковою формою звітності про проходження навчальної практики.

6. Система та критерії оцінювання, формування підсумкової оцінки.

За результатами виконання завдань практики та успішного захисту на звітній конференції, здобувач отримує **підсумкову оцінку**.

Підсумкова оцінка навчальної практики розраховується наступним чином: 50 балів нараховується за накопичувальним принципом і є сумою усіх видів робіт, пов'язаних із виконанням завдань до практики та 50 балів (оформлення «Звіту про результати практики» та захист результатів практики під час заліку з практики):

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Перелік нормативно-правової бази, якою регламентується діяльність організації-бази практики; Перелік (типологія) незахищених категорій населення чи клієнтів-об'єктів надання соціальної допомоги чи захисту; Складання плану консультативної бесіди з метою надання соціальної допомоги незахищеним категоріям населення, що здійснюється установою, що є базою практики	15 (5 балів за кожен вид роботи)	20 балів – перелік необхідної інформації подано в повному обсязі, відповідає вимогам до його написання, містить активні покликання на сторінки розміщення в інтернеті, не містить помилок, своєчасно подано на перевірку. 19-15 балів – перелік відповідає вимогам до його написання, містить активні покликання на сторінки розміщення в інтернеті, містить окремі помилки (не більше 5 випадків), своєчасно подана на перевірку. 14-10 балів – у переліку не виконано всі вимоги до його написання, він містить помилки (не більше 10 випадків), своєчасно подано на перевірку. 9-1 бал – перелік не відповідає вимогам до його написання, містить помилки, несвоєчасно подано на перевірку. 0 балів – перелік не виконано та не подано для перевірки.

Опис функціональних обов'язків фахівця установи (бази практики); опис технологій соціальної роботи, форм та методів роботи під час провадження професійної діяльності фахівців установи – бази практики	10 (5 балів за кожен вид роботи)	20 балів – опис необхідної інформації подано в повному обсязі, відповідає вимогам до його написання, не містить помилок, своєчасно подано на перевірку. 19-15 балів – опис відповідає вимогам до його написання, містить окремі помилки (не більше 5 випадків), своєчасно подана на перевірку. 14-10 балів – в описі не виконано всі вимоги до його написання, він містить помилки (не більше 10 випадків), своєчасно подано на перевірку. 9-1 бал – опис не відповідає вимогам до його написання, містить помилки, несвоєчасно подано на перевірку. 0 балів – опис не виконано та не подано для перевірки.	
Формальне есе	10	20 балів – формальне есе відповідає вимогам до його написання, дотримано структури тексту (теза, аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновок), стислість, ясність, внутрішня логіка), не містить помилок, своєчасно подано на перевірку. 19-15 балів – формальне есе відповідає вимогам до його написання, дотримано структури тексту (теза, аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновок), стислість, ясність, внутрішня логіка), містить окремі помилки (не більше 5 випадків у кожному), своєчасно подано на перевірку. 14-10 балів – в есе не виконано всі вимоги до його написання, воно містить помилки (не більше 10 випадків у кожному), своєчасно подано на перевірку. 9-1 бал – есе не відповідають вимогам до його написання, містить помилки, несвоєчасно подано на перевірку. 0 балів – есе не виконано.	
Сертифікат про проходження онлайн-курсів на сервісах дистанційного навчання або освітніх онлайн-платформах	10	20 балів – проходження онлайн-курсів на сервісах дистанційного навчання або освітніх онлайн-платформах засвідчує наявність сертифікату, своєчасно подано на перевірку. 0 балів – онлайн-навчання не пройдено, сертифікат відсутній, не надіслано сертифікат для перевірки.	
Позитивний відгук керівника від бази практики	5	5 балів – характеристика від бази практики позитивна, до заліку надані письмові первинні матеріали результатів виконання всіх завдань практики. 4 бали – характеристика від бази практики позитивна, до заліку надані письмові первинні матеріали результатів виконання більшості завдань практики. 3 бали – характеристика від бази практики позитивна, до заліку надані не в повному обсязі письмові первинні матеріали результатів виконання завдань практики. 2 бали – характеристика від бази практики позитивна, до заліку надані не в повному обсязі письмові первинні матеріали результатів виконання завдань практики 1 бал – характеристика від бази практики позитивна, до заліку надані не в повному обсязі письмові первинні матеріали результатів виконання завдань практики. 0 балів – характеристика від бази практики негативна, до заліку не надані або частково надані письмові первинні матеріали результатів виконання завдань практики.	
Поточний результат	50		
Звітні матеріали (тека звітних матеріалів та звіт-презентація/відеоролик про проходження навчальної практики); доповідь і відповіді на запитання під час захисту практики	35	20	20-18 балів – звіт виконано відповідно до вимог, він є самостійним твором здобувача, містить ретельний аналіз виконаної роботи; доповідь і відповіді на запитання під час захисту практики правильні й повні; звіт про результати практики оформлений без зауважень. 17-10 балів – звіт не відповідає окремим вимогам або не містить ретельного аналізу виконаної роботи – замість цього звіт є переліком видів робіт і констатацією окремих труднощів і здобутків; доповідь під час захисту практики недостатньо повна, а відповіді недостатньо вірні або викладені з незначними помилками; звіт про результати практики оформлений з

		незначними помилками. 9-1 бал – звіт не відповідає вимогам, не містить аналізу виконаної роботи; доповідь під час захисту практики неповна, а відповіді в основному вірні, але викладені зі значними помилками; звіт про результати практики в оформленні має грубі порушення. 0 балів – доповідь під час захисту практики не підготовлена або не розкриває суті проведеної роботи; звіт про результати практики неоформлений або не поданий на перевірку керівнику.
Оформлення «Звіту про результати практики»	15	15 балів – правильно оформлений «Звіт про результати практики», не містить помилок, містить не більше одного виправлення. 14-10 бали – «Звіт про результати практики», містить незначні недоліки, більше двох виправлень. 9-7 бали – неохайність та помилки у «Звіті про результати практики». 6-3 бали – неохайність та більше трьох помилок у «Звіті про результати практики». 2-1 бал – неохайність та більше чотирьох помилок у «Звіті про результати практики». 0 балів – відсутність «Звіту про результати практики», несвочасність надання на перевірку
Захист результатів практики під час заліку з практики	15	15 балів – на поставлені питання членів комісії здобувач впевнено дає правильні відповіді. 14-11 бали – на поставлені питання членів комісії здобувач дає більшість правильних відповідей. 10-8 бали – на поставлені питання членів комісії здобувач невпевнено дає відповіді. 7-4 бали – на поставлені питання членів комісії здобувач намагається дати відповіді, але інколи помиляючись і не на всі питання відповідає. 3-1 бал – на поставлені питання членів комісії здобувач намагається дати відповіді, але більшість відповідей не є точними. 0 балів – на поставлені питання членів комісії здобувач не може дати відповіді.
Загальний бал під час заліку з практики	50	
Загальна кількість балів за практику	100	

Здобувач має право оскаржити організацію та результати проходження практики відповідно Порядку оскарження процедури проведення та результатів оцінювання контрольних заходів у ХДУ (наказ від 07.09.2020 № 802-Д), розміщеного за покликанням: <https://www.kspu.edu/Legislation/educationalprocessdocs.aspx>

7. Вимоги до звітної документації.

Звітна документація з навчальної практики складається з таких частин:

- Звіт про результати практики, оформлений згідно з вимогами, який містить індивідуальний план роботи здобувача на базі практики з позначками про виконання кожного завдання від керівника; відгук-характеристику роботи здобувача від керівника практики;
- звітні матеріали (тека звітних матеріалів та звіт-презентація/відеоролик про проходження навчальної практики) здобувача, оформлені згідно з методичними рекомендаціями;

Завдання до контрольного заходу (захист практики) складаються з таких видів робіт:

- виконання всіх видів робіт;
- оформлення звіту про результати практики;
- оформлення звітних матеріалів (тека звітних матеріалів) здобувача, оформлені згідно з методичними рекомендаціями;
- захист практики (звіт-презентація/відеоролик про проходження навчальної практики, доповідь і відповіді на запитання під час захисту практики).

Загальні вимоги до структури звітних матеріалів

Зміст звітних матеріалів повинен чітко відповідати завданню кожного виду практики, що наведене в звіті про проходження практики за підписом керівника практики від кафедри та керівника практики від підприємства. Звітні матеріали здобувачів зберігаються на кафедрі протягом одного року, потім списуються та утилізуються в установленому порядку.

Звітні матеріали про проходження навчальної практики повинні містити:

- титульний аркуш;
- зміст;
- звіт про проходження практики, затверджений підписами і печатками у встановленому затвердженому зразку;
- звітні матеріали про проходження практики відповідно до завдань, розміщених у робочій програмі кожного виду практики;
- індивідуальне завдання керівника практики від кафедри (звіт-презентація/відеоролик про проходження навчальної практики);
- список використаних джерел;
- додатки.

Вимоги до оформлення звіту

Загальний обсяг звіту повинен становити 25-35 сторінок тексту у друкованому вигляді. Звіт необхідно оформлювати відповідно до Державного стандарту України ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».

Текст звіту, зазвичай, складається державною мовою в друкованому вигляді на аркушах формату А4 шрифтом Times New Roman 14 пунктів, міжрядковий інтервал 1,5. Розміри полів: верхнє, нижнє – 20 мм, ліве – не менше 25 мм, праве - 10 мм.

Сторінки звіту нумерують арабськими цифрами в правому верхньому кутку зі збереженням наскрізної нумерації всього тексту. Титульний аркуш також включають до нумерації, але на ньому номер сторінки не ставлять.

Заголовки.

Заголовки структурних частин звіту «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами посередені рядка без крапки в кінці. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу без крапки в кінці, вирівнювання по ширині. Текст підрозділів напівжирний. Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати п'яти знакам. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Перенесення слів у заголовок розділу не допускається. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати не менше ніж 3 інтервали. Кожну структурну частину звіту треба починати з нової сторінки.

Нумерація розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів.

Розділи, підрозділи, пункти і підпункти слід нумерувати арабськими цифрами. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з

нового рядка друкують заголовок розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, розділених крапкою і без крапки після номеру, наприклад, 1.1, 1.2 і т.ін. Номер пункту складається з номера розділу, номера підрозділу і порядкового номера пункту, розділених крапками, наприклад, 1.1.1, 1.1.2 і т.ін.

Таблиці. Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті, таким чином, щоб її можна було читати без повороту звіту або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Назву таблиці друкують малими літерами (крім першої великої) і вміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці, наприклад, «Таблиця 1.2 - База даних періодичних видань». Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки - з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків в підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині. Цифрові дані звіту треба оформлювати як таблицю за формою, поданою на рисунку 1.

Таблиця		-				
номер	назва таблиці					
Головка						Заголовки граф
						Підзаголовки граф
						Рядки (горизонтальні рядки)
	Боковик (графа для заголовків рядків)	Графи (колонки)				

Рисунок 1 - Приклад оформлення цифрового матеріалу у вигляді таблиці.

Якщо в звіті одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. При переносі частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження таблиці 1.2». Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні таблиці на інший аркуш (сторінку) назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах одної сторінки.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна заміняти лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те ж», а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних і хімічних символів, які повторюються, не слід. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк. На всі таблиці мають бути посилання в тексті звіту.

Ілюстративний матеріал. Ілюстрації (фотознімки, креслення, схеми, графіки, діаграми, карти) необхідно подавати в звіті безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання у звіті.

Якщо ілюстрації створені не автором звіту, необхідно при поданні їх у звіті дотримуватись вимог чинного законодавства про авторські права. Ілюстрації, які розміщені на окремих сторінках звіту, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках.

Ілюстрація позначається словом "Рисунок __", яке разом з назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних, наприклад, "Рисунок 3.1 - Схема розміщення". Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рисунок 1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в звіті подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Посилання.

При написанні звіту студент повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати. Кожен використаний в роботі фактичний матеріал (фрагмент тексту чи документу, числові дані, цитата, відомості про маловідомий факт тощо) повинен супроводжуватись посиланням на джерело, з якого цей матеріал було взято. Посилання являє собою порядковий номер джерела у списку використаних джерел, який розміщується у квадратних дужках. Якщо посилання здійснюється на друковане джерело, у посиланні також зазначаються номери сторінок, на яких безпосередньо розміщений матеріал (наприклад, певні дані або цитата). Якщо посилання здійснюється відразу на декілька джерел, вони відділяються одне від одного крапкою з комою. Приклад: [3], [21, с. 35–37], [76, с. 121–122, 307–308], [3, с. 8; 34, с. 47–48].

Посилання розміщується в кінця речення (фрагменту речення) перед крапкою або іншим кінцевим пунктуаційним знаком (комою, двокрапкою, крапкою з комою тощо). *Приклад речення з посиланнями:* професор Північно-Західного університету США, відомий спеціаліст із маркетингу Ф. Котлер, дає таке визначення реклами: «Реклама — це неособиста форма комунікації, що здійснюється за допомогою платних засобів поширення інформації з чітко зазначеним джерелом фінансування» [25, с. 121].

Якщо в тексті дослівно цитується висловлювання певного автора, воно повинно відповідати таким вимогам: текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Допускається пропуск слів, речень, абзаців за умови, якщо це не спотворює авторського тексту. Такі пропуски позначаються трьома крапками; вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці). Якщо перед вилученим текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається. Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело. При непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів. Посилатися при цьому треба на джерело непрямого цитування, наприклад: (цит. за [15]). Цитування не повинно бути ані надмірним, ані недостатнім, бо в обох випадках це може вплинути на рівень дипломної роботи: надмірне цитування створює враження її компілятивності, а недостатнє — знижує наукову цінність викладеного матеріалу.

Список використаних джерел. Список використаних джерел формується одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті;
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. Зокрема, ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у ДП, надані у Додатку Д.

Додатки

Додатки оформлюють як продовження звіту після списку використаних джерел. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок,

надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ____» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї, наприклад, додаток А, додаток Б і т.д. Один додаток позначається як додаток А.

Додатки повинні мати спільну з рештою звіту наскрізну нумерацію сторінок. За необхідності текст додатків може поділятися на розділи, підрозділи, пункти і підпункти, які слід нумерувати в межах кожного додатку. У цьому разі перед кожним номером ставлять означення додатку (літеру) і крапку, наприклад, А.2 - другий розділ додатку А; Г.3.1 - підрозділ 3.1 додатку Г; Д.4.1.2 - пункт 4.1.2 додатку Д; Ж.1.3.3.4 - підпункт 1.3.3.4 додатку Ж.

Ілюстрації, таблиці, формули та рівняння, що є у тексті додатку, слід нумерувати в межах кожного додатку, наприклад, рисунок Г.3 - третій рисунок додатку Г; таблиця А.2 - друга таблиця додатку А; формула (А.1) - перша формула додатку А.

Якщо в додатку одна ілюстрація, одна таблиця, одна формула, одне рівняння, їх нумерують, наприклад, рисунок А.1, таблиця А.1, формула (В.1).

В посиланнях у тексті додатку на ілюстрації, таблиці, формули, рівняння рекомендується писати: "... на рисунку А.2 ...", "... на рисунку А.1 ..." - якщо рисунок єдиний у додатку А; "... в таблиці Б.3 ...", або "... в табл. Б.3 ..."; "... за формулою (В.1) ..." , "... у рівнянні Г.2 ...".

Джерела, що цитують тільки у додатках, повинні розглядатися незалежно від тих, які цитують в основній частині звіту, і повинні бути перелічені наприкінці кожного додатку в переліку посилань.

Форма цитування, правила складання переліку посилань і виноска повинні бути аналогічними прийнятим у основній частині звіту. Перед номером цитати і відповідним номером у переліку посилань і виносках ставлять позначення додатку.

Якщо у звіті як додаток використовується документ, що має самостійне значення і оформлюється згідно з вимогами до документу даного виду, його копію вміщують у звіт без змін в оригіналі. Перед копією документу вміщують аркуш, на якому посередині друкують слово «ДОДАТОК __» і його назву (за наявності), праворуч у верхньому куті аркуша проставляють порядковий номер сторінки. Сторінки копії документу нумерують продовжуючи наскрізну нумерацію сторінок звіту (не займаючи власної нумерації сторінок документа).

8. Підведення підсумків практики

Підведення підсумків та узагальнення результатів навчальної практики відбувається на заліку з практики (на платформі ZOOM з автентифікацією здобувачів) за участі членів комісії відповідно до Розпорядження ХДУ «Про затвердження складу комісій для проведення заліку».

Звіт та зазначені в програмі практики документи здобувач подає на рецензування керівнику від університету не пізніше ніж за три дні по контрольного заходу (залік з практики). За результатами практики здобувачі звітують про виконання програми практики та отримані результати практики (виступ 2-3 хв.) розроблені презентації (фотозвіт, відео або медіа-презентація творчого проєкту). Звітна презентація погоджується з керівником від університету та містить відео/фото/скріншоти результатів виконання завдань програми практики.

Після захисту здобувачем членами комісії/керівниками від університету/гарантами **за бажанням** можуть бути поставлені питання (1-2 питання) за результатами проходження здобувачем практики.

Підведення підсумків та узагальнення результатів навчальної практики відбувається під час підсумкової конференції з практики (на платформі ZOOM з автентифікацією здобувачів), за участі керівників від університету, представників деканату та стейкхолдерів.

9. Перелік рекомендованих джерел;

1. ДСТУ 3008:2015: Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с. URL: http://www.knmu.kharkov.ua/attachments/3659_3008-2015.PDF
2. ДСТУ 8302:2015: Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [за заг. ред.. І. Д. Звереві]. Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.
4. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21.06.2001 р. №2558-III. Відомості Верховної Ради, 2001. №42. С. 213. 9. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2006. № 2-3. С. 36.
5. Збірник законодавчих та нормативних актів з питань соціального та правового захисту / Упор. З.П. Кияниця, М.О. Смирнова, Л.Г. Дюжаєва та ін. К., 2002. 171 с.
6. Карагодіна О., Семигіна Т. Розвивальний потенціал досліджень у соціальній роботі // Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 березня 2020 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. С. 49–52.
7. Лукашенко М. П. Соціальна робота (теорія та практика) [Текст] : затв. МОН України як підручник для студ. ВНЗ / М.П. Лукашенко, Т.В. Семініга. 2-ге вид., стереотипне. К. : Каравела, 2017. 367 с.
8. Лучко М., Надвинична Т. Психологічна допомога сім'ям за складних життєвих обставин / Психологія і суспільство. 2018. №3-4. С. 224-250.
9. Методика викладання спеціальних дисциплін: навч. посіб. / уклад.: Т. Д. Кочубей; МОН України, Уманськ. держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2018. 124 с.
10. Навчальні та виробничі практики: Методичний посібник / Заг. ред. Є. А. Антонович. Івано-Франківськ, 2003. 56 с.
11. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 20.06.2020 №1179 «Про затвердження професійного стандарту «Фахівець із соціальної роботи». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=bfcfc03e8-f801-44e7-835c-17bc19a68f70>
12. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 20.06.2020 №1180 «Про затвердження професійного стандарту «Фахівець із соціальної допомоги вдома». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME200567.html
13. Наказ Міністерства соціальної політики України від 04.07.2019 №1049 «Про затвердження професійного стандарту «Соціальний працівник». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FN054665.html
14. Організація соціальної роботи з дітьми та молоддю, які опинились у СЖО. Практичний посібник для спеціалістів соціальної сфери. // Авт. кол.: С.С. Валько, Л.С. Лоріашвілі, М.С. Лоріашвілі, А.І. Павловський, Ю.А. Саранков, Я.М. Туреханов, Ю.М. Удовенко. К.: ХХ, 2011. 304 с.
15. Парфанович І.І. Соціальна діагностика. Тернопіль: ТДПУ. 2009. 182 с.

16. Пахомова Л. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до використання інноваційних технологій у професійній діяльності. Дис. ... канд.пед.наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. Харків: Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, 2020. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5235>
17. Полякова О. М. Технологія соціально-педагогічної практики в соціальних службах : метод. посіб. для студ. Суми : СумДПУ, 2009. 88 с.
18. Попович Г. М. Практика – основа професійної підготовки спеціалістів соціальної роботи: Методична розробка. Ужгород, 2001. 40 с.
19. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери / Мельник Л.А. та ін. ; за ред. Волинець Л.С. К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. 72 с.
20. Радченко І. А. Методологія і методика наукових педагогічних досліджень. Умань: УніверсУМ, 2017. 104 с.
21. Робота з клієнтами соціальних служб / Під ред. Зайцева З.Г. Житомир: «Екосфера», 1994. 117с.
22. Сатановська Л.А. Організація соціальної роботи з різними групами клієнтів: навч. посібник. К. : НУБіП України, 2008. 308 с.
23. Семигіна Т. Методичні рекомендації до написання дисертації доктора філософії зі спеціальності 231 «Соціальна робота». Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 41 с.
24. Семигіна Т. Нові глобальні етичні принципи соціальної роботи. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. №1. С. 70–85.
25. Семигіна Т.В. Клієнти соціальної роботи як співдослідники // Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень: матеріали міжнародної наукової конференції (10 липня 2020 р.). Т.2. Вінниця: МЦНД, 2020. С.33-35.
26. Семигіна Т.В. Чи завжди цифри мають значення: Огляд парадигм дослідження у соціальній роботі // Path of science. 2020. Vol. 6. № 7. Р. 3001-3011.
27. Сорочинська В.Є. Організація роботи соціального педагога : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів К. : Кондор, 2005. 208 с.
28. Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник у двох томах. Том 2. / Кол. авт.: О. М. Бандурка, О. І. Бандурка, В. О. Брижик та ін.; за загальною редакцією Бандурки О. М., Левченко К. Б., Трубавіної І. М. Х.: Права людини, 2013. 204 с.
29. Соціальна робота з різними групами клієнтів : навчальний посібник / [Уклад. Т.Д. Кочубей, О.М. Бойко]. Умань, 2016. 278 с.
30. Соціальна робота: від теорії до практики: колективна монографія / авт. кол.: І. В. Албул, О. Д. Балдинюк, Н. М. Коляда та ін. Умань : ФОП Жовтий, 2017. 200 с.
31. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період : метод. рек. / Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В.Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2014. 84 с.
32. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / [Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін.] ; за наук. ред. Т. М. Титаренко /Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.
33. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-sotsialna-robota-bakalavr.pdf>
34. Тимошко Г.М. Організація діяльності державних і спеціалізованих соціальних служб: [навчальний посібник]. Ніжин: Вид. ПП Лисенко М.М., 2011. 248с.

35. Чирва Г. Методологія та організація наукових досліджень / уклад. Чирва Г. Умань : Візаві, 2018. 188 с.
36. Штифурак В.С. Консультування як вид психологічної допомоги. Вінниця. 2017. 188 с.
37. Alston M., Bowles W. Research for Social Workers: An introduction to methods. 3d ed. London: Routledge, 2013. 280 p. 16. APA Style Introduction / Purdue 15 Writing Lab. URL: https://owl.purdue.edu/owl/research_and_citation/apa6_style/apa_style_introduction.html
38. Barck-Holst P., Nilsson Å., Åkerstedt T., Hellgren C. Coping with stressful situations in social work before and after reduced working hours, a mixed-methods study // European Journal of Social Work. 2019. DOI: 10.1080/13691457.2019.1656171
39. Handbook of Qualitative Research / Denzin N. K., Lincoln Y. S. (eds). 3d ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 2005. 1210 p.
40. Helton J.J., Schreiber J.C., Wiley J., Schweitzer R. Finding a routine that works: A mixed methods study of foster parents // Child & Family Social Work. 2018. Vol. 23. P. 248–255.
41. Participatory Social Work: Research, Practice, Education / Granosik, M. et al., eds. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2019. 376 p.
42. The IASSW Statement on Social Work Research / IASSW. 2014. URL: <https://www.iassw-aiets.org/the-iassw-statement-on-social-work-research-july-2014/>

РЕСУРСИ

www.nbu.gov.ua – сайт бібліотеки ім. Вернадського.

<https://mon.gov.ua/ua> – сайт Міністерства освіти і науки України.

<https://naqa.gov.ua/> - Національне агентство із забезпечення якості освіти

<https://www.kspu.edu/> – Херсонський державний університет

https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/Library/Resource_2017/Digital_resources_2017/eKhSUIR_2017.aspx – Інституційний репозитарій Херсонського державного університету

<https://www.kspu.edu/About/Faculty/IPHS.aspx> – Факультет психології, історії та соціології

<https://www.kspu.edu/About/Faculty/IPHS/ChairSocialWork.aspx> – Кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології

Безпалько О.В. Соціальне проектування: навч. посіб. [Електронний ресурс]. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2615/1/O_Bezpalko_SP_IL_KUBG.pdf

Забарна Е., Ваннік К. Інновації в соціальній організації: сутність, види, відмінні характеристики. Ефективна економіка. Вип. 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3312>